

Attiecības kā vērtība: skolas loma

Baiba Martinsone, *Dr. psych.*

LU asociētā profesore klīniskajā psiholoģijā,
vadošā pētniece izglītības psiholoģijā, VIS
projekta “Mācīties būt” vecākā eksperte – pētniece

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Valsts izglītības satura centrs

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

Learning
to be

Development of Practices and
Methodologies for Assessing Social
Emotional and Health Skills within
Education Systems

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Izaicinājums

Adaptēties mainīgajai un grūti prognozējamajai nākotnei

Fundamentālo vērtību saglabāšana mainīgajā pasaulē

Learning
to be

Development of Practices and
Methodologies for Assessing Social
Emotional and Health Skills within
Education Systems

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Kas ir vērtīgs?

- Miers
- Gudrība
- Skaistums
- Ilgs mūžs
- Popularitāte
- Ģimene
- Bagātība

Attiecības: skolas loma (daži piemēri)

Tieši

- Uzsverot vērtības ikdienā un nostiprinot kā uzvedības paradumus (rīkosimies atbildīgi un uzliksim uz radiatoriem žāvēties cimds)
- Mācot speciāli veidotās nodarbībās (uzvedības noteikumi, sociāli emocionālā mācīšanās)

Netieši

- Demonstrējot piemēru (noteikumu ievērošana, veselīga dzīvesveida paradumi, cieņa un lojalitāte visos līmeņos, atbildība sasveicinoties)
- Nepieļaujot rupjību desemantizāciju
- Integrējot mācību procesā

Vērtību audzināšana mācību procesā

- Kurš visvairāk izrādīja cieņu?
- Vai sižets turpinātos citādi, ja kāds no varoņiem izrādītu vairāk cieņas?
- Eseja par viedumu. Kā šī kvalitāte ietekmē citus?
- Kā var iegūt uzticību? Kā var to zaudēt?
- Kādas var būt negodīguma sekas?
- Kādas vērtības pamato vēsturiskās personas rīcību?

Learning
to be

Development of Practices and
Methodologies for Assessing Social
Emotional and Health Skills within
Education Systems

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zināšana: darīšana

- Atšķirt labu no ļauna (kognitīvi)
- Atbilstoši rīkoties (uzvedības komponente)
- Apzināties savas jūtas par to (emocionālā komponente)

Vaish, Missana & Tomasello, 2011; Dahl & Tran, 2016

SVETIMO
ir MOKSLO
MINISTERIJA

Raksturs (Lickona, 2008)

Morālā daļa

- Cieņa
- Atbildība
- Mīlestība/līdzjūtība
- Taisnīgums
- Pazemība/pieticība
- Morāla drosme

Uzvedības daļa

- Pašattīstība
- Darba ētika
- Mērķu izvirzīšana
- Pašpārliecība
- Iniciatīva
- Radošums

**Viens bez otra nav efektīvi – vai nu “droši” dara
nejēdzības, vai arī labus nodomus nespēj realizēt**

Learning
to be

Development of Practices and
Methodologies for Assessing Social
Emotional and Health Skills within
Education Systems

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Mācīšanās kultūra skolā

- Neizdošanās pieļaujamības līmenis
- Sadarbība ar vecākiem
- Atbalsts pozitīvai uzvedībai
- Vērtēšana
- Sociāli emocionālā mācīšanās

Skolas – ģimenes sadarbība kā bērna piesaisti skolai veicinošs faktors

- Vecāku iesaistīšanās bērna izglītībā
- Nozīmīgākais sākumskolas skolēnu piederības izjūtas skolai prognozētājs ir skolotāja – vecāku uzticēšanās
(*Bondere & Martinsone, 2018*)

*Allen & Bowles, 2012; Bæck, 2010; Fantuzzo, Wayne, & Perry, 2004;
Chowa, Masa, & Tucker, 2013*

Atbalsts pozitīvai uzvedībai

- Pozitīvas uzvedības noteikumi (izstrāde, mācīšana)
- Konsekvents pozitīvais pastiprinājums
- Konsekventa reakcija uz noteikumu pārkāpumiem (seku sistēma)
- Datu apkopošana un analīze

Attiecības un akadēmiskie sasniegumi

- Agrīnā lasītprasme veicina piesaisti skolai
- **Sākumskolā** augstāks konfliktu līmenis starp skolotājiem un bērniem ir saistīts ar zemāku lasīšanas sniegumu. Attiecībām uzlabojoties, lasītprasme uzlabojas. Konfliktējošas attiecības ar skolotājiem pazemina matemātikas sasniegumu vidējo līmeni meitenēm vairāk nekā zēniem. Meitenēm matemātikas sasniegumi uzlabojas lēnāk nekā zēniem.
- **Pamatskolā** jo lielāka vecāku iesaiste un līdzdalība, jo attiecības ar skolotājiem vērtē pozitīvāk.

McCormick & O'Connor, 2015; Cheung, 2019; Schull, 2019

Learning
to be

Development of Practices and
Methodologies for Assessing Social
Emotional and Health Skills within
Education Systems

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Vērtēšana un attiecības

Reakciju uz stresu nosaka 300 gēni. Hroniska gēnu aktivācija rada iekaisuma procesu.

Michael Shanahan (2019), Cīrihes Universitāte

Atzīmju likšana veicina sacensību/izvairīšanos, samazina informācijas apmaiņu grupā, ierobežo zema SES skolēnu sasniegumus.

Fabrizio Butera (2019) Lozannas Universitāte

Learning
to be

Development of Practices and
Methodologies for Assessing Social
Emotional and Health Skills within
Education Systems

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sociāli emocionālā mācīšanās VISAS SKOLAS PIEEJA

- Programma 10 klases stundām gadā no 1. līdz 12. klasei
- Projekts “Garīgās veselības veicināšana skolās” – skolēniem, skolotājiem, vecākiem, politikas veidotājiem
- Projekts “Mācīties būt” – netieša SEM ikviena mācību priekšmeta stundā

Learning to be

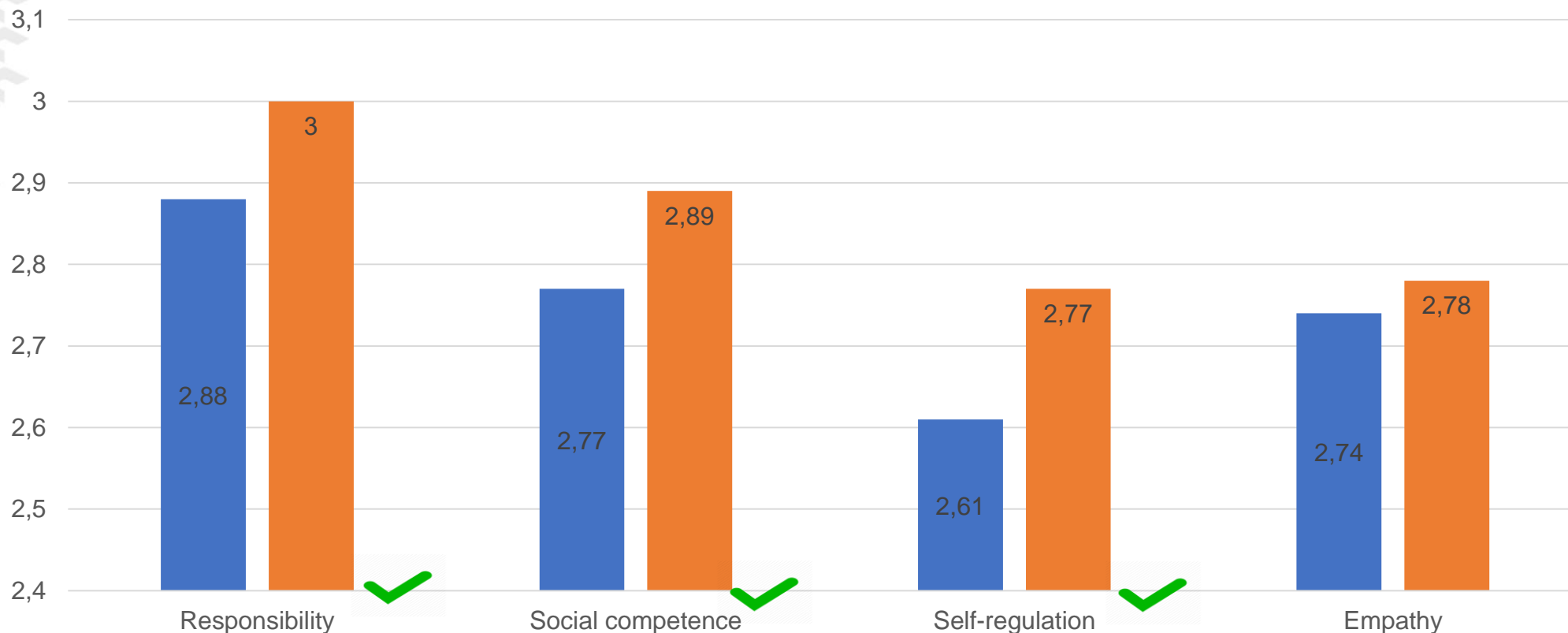
Development of Practices and Methodologies for Assessing Social Emotional and Health Skills within Education Systems

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

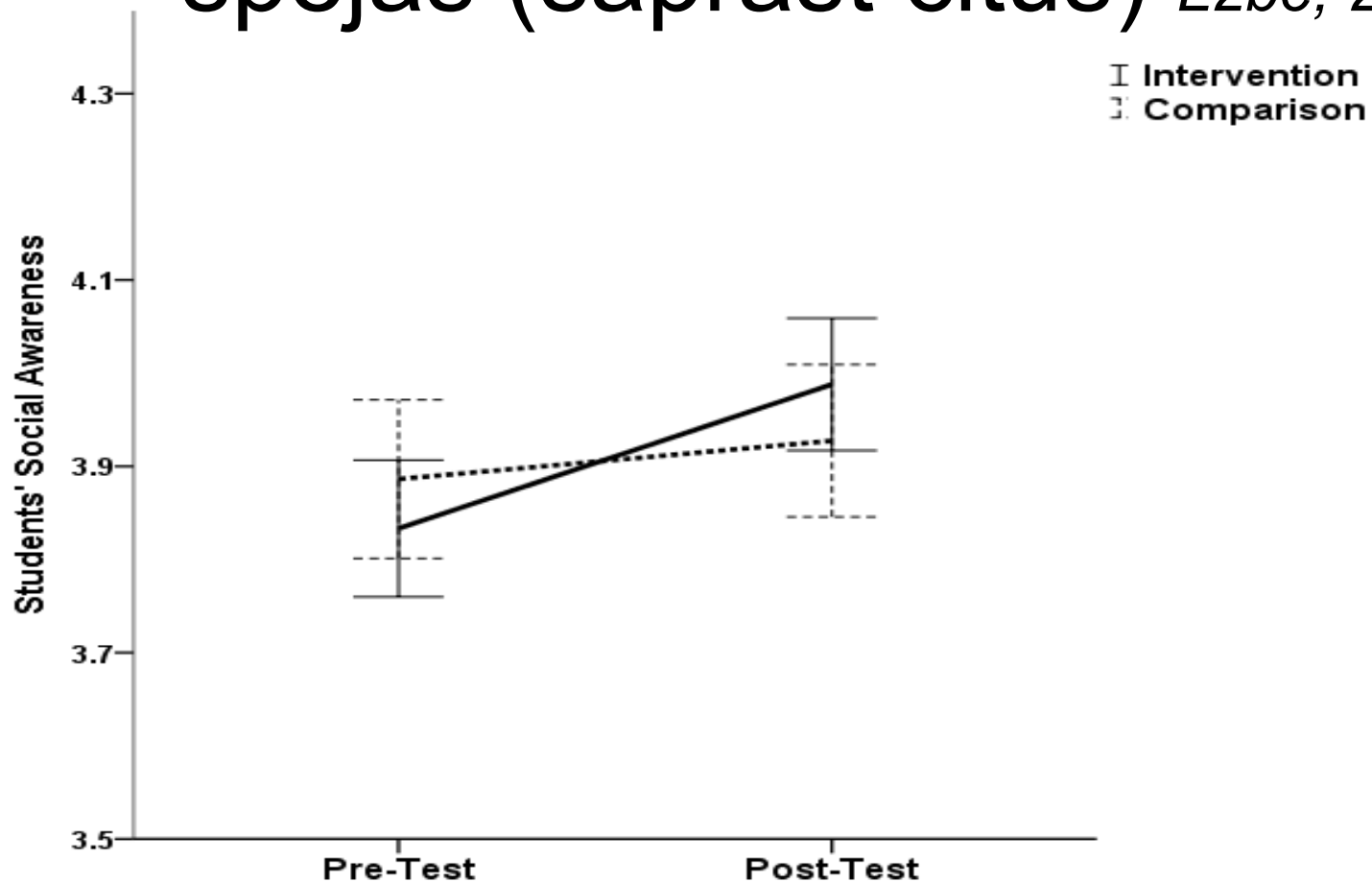
Izmaiņas 3.–6. klašu skolēnu sociāli emocionālajās prasmēs pēc SEM

(*Vilciņa & Martinsone, 2019*)

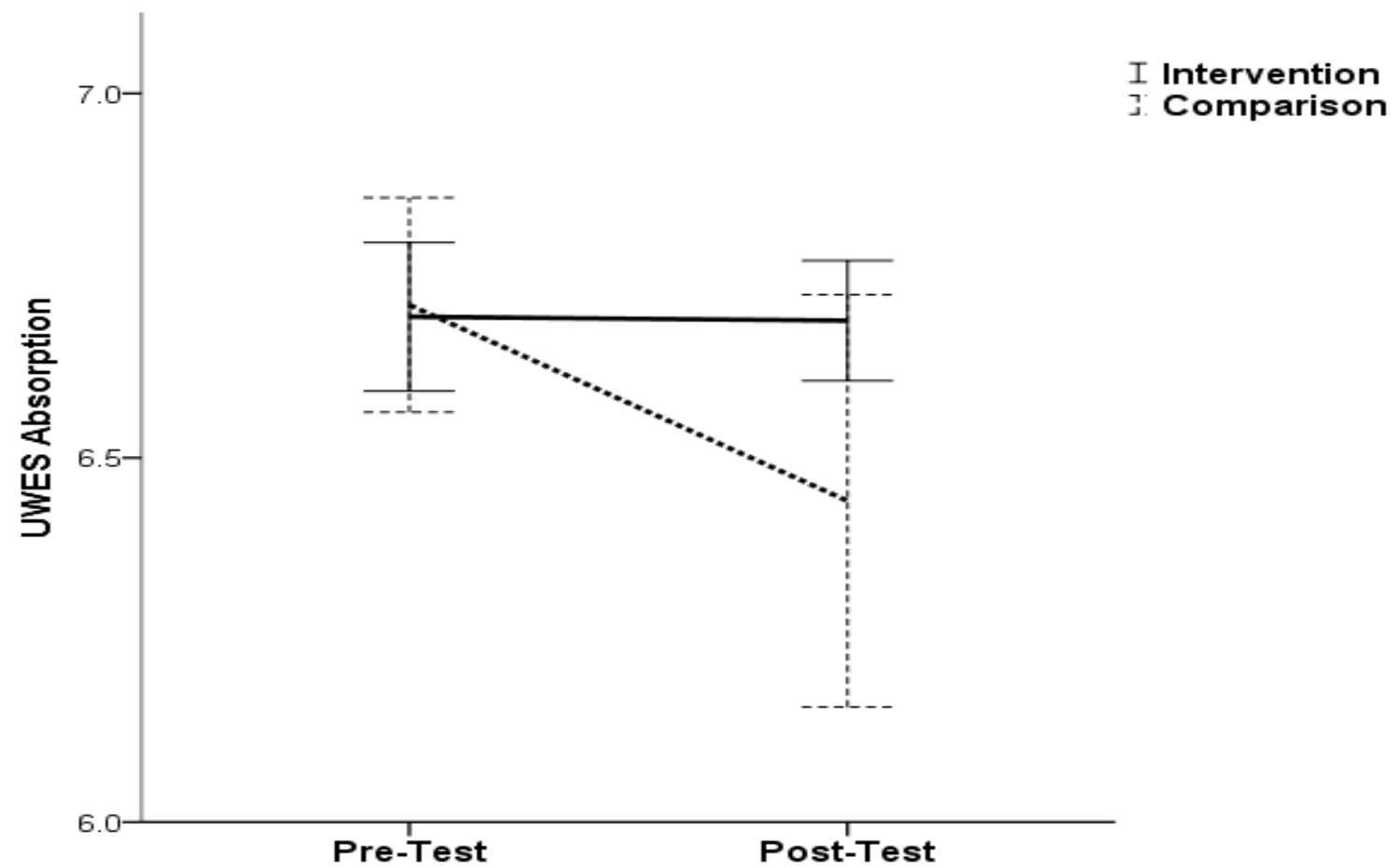

Izmaiņas skolēnu sociālās apzināšanās spējās (saprast citus) *L2be, 2019*

Skolotāju iesaiste darbā *L2be*, 2019

Skolotāju izpratne par SEM pierādījumiem

L2be, 2019

Sākotnēji – vairāk vispārīgi

*(priecīgāki bērni, pieaugušā mācību motivācija,
draudzīgāki, labāk sapratīs sevi un citus)*

Pēc 4 mēnešiem – vairāk izmērāmi, konkrēti

*(varēs nosaukt trīs emocijas, pateikt vārdos to, ko
iemācījušies, mazāk skolas kavējumu, sadarbojas
grupā ar tiem, kas nav draugi)*

Izglītība sākas ar svaigu gaisu un zemu stresa līmeni vismaz mājās

Michael Schanahan